

ಶ್ರೀಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ನಿಗಮಾಂತಮಹಾದೇಶಿಕಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಭರತಶತ್ರುಘ್ನಹನುಮತ್ಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣೇ ವಾಲ್ಮೀಕೀಯೇ ಆದಿಕಾವ್ಯೇ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡೇ

॥ ದ್ವಿಸಪ್ತತಿತಮಃ ಸರ್ಗಃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ಶ್ರೀ ರಂಗರಾಮಾನುಜ ಮಹಾದೇಶಿಕನ್

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ಶ್ರೀಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ನಿಗಮಾಂತಮಹಾದೇಶಿಕಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಭರತಶತ್ರುಘ್ನಹನುಮತ್ಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

॥ ದ್ವಿಸಪ್ತತಿತಮಃ ಸರ್ಗಃ ॥

ಕೈಕೇಯೀಭವನೇ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭರತೇನ ತಸ್ಯಾಃ ಸಮಕ್ಷೇ ಪ್ರಣಮನಂ
ತನ್ಮುಖಾದೇವ ಪಿತುಃ ಪರಲೋಕವಾಸವೃತ್ತಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ದುಃಖಿತಸ್ಯ ತಸ್ಯ
ವಿಲಾಪಃ ಕ್ಷ ತದಾನೀಂ ಶ್ರೀರಾಮ ಇತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಕೈಕೇಯೀಮುಖಾದೇವ ಶ್ರುತ್ವಾ
ತೇನ ಶ್ರೀರಾಮವನಗಮನವಿಷಯಕವೃತ್ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಂ

ಅಪಶ್ಯಂಸ್ತು ತತಸ್ತತ್ರ ಪಿತರಂ ಪಿತುರಾಲಯೇ |
ಜಗಾಮ ಭರತೋ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಮಾತರಂ ಮಾತುರಾಲಯೇ || 2.72.1 ||

ಅನುಪ್ರಾಪ್ತಂ ತು ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕೈಕೇಯೀ ಪ್ರೋಷಿತಂ ಸುತಂ |
ಉತ್ಪಪಾತ ತದಾ ಹೃಷ್ಟಾ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸೌವರ್ಣಮಾಸನಂ || 2.72.2 ||

ಸ ಪ್ರವಿಶ್ಯೈವ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾಸ್ವಗೃಹಂ ಶ್ರೀವಿವರ್ಜಿತಂ |
ಭರತಃ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಜಗ್ರಾಹ ಜನನ್ಯಾಶ್ಚರಣೌ ಶುಭೌ || 2.72.3 ||

ತಂ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಸಮುಪಾಘ್ರಾಯ ಪರಿಷ್ವಜ್ಯ ಯಶಸ್ವಿನಂ |
ಅಂಕೇ ಭರತಮಾರೋಪ್ಯ ಪ್ರಷ್ಟುಂ ಸಮುಪಚಕ್ರಮೇ || 2.72.4 ||

ಅದ್ಯ ತೇ ಕತಿಚಿದ್ ರಾತ್ರೃಶ್ಚ ತಸ್ಯಾರ್ಯಕವೇಶ್ಮನಃ |
ಅಪಿ ನಾದ್ವಶ್ರಮಃ ಶೀಘ್ರಂ ರಥೇನಾಪತತಸ್ತವ || 2.72.5 ||

ಆರ್ಯಕಸ್ತೇ ಸುಕುಶಲೀ ಯುಧಾಜಿನ್ಮಾತುಲಸ್ತವ |
ಪ್ರವಾಸಾಚ್ಚ ಸುಖಂ ಪುತ್ರ ಸರ್ವಂ ಮೇ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ || 2.72.6 ||

ಏವಂ ಪೃಷ್ಠಸ್ತು ಕೈಕೇಯ್ಯಾ ಪ್ರಿಯಂ ಪಾರ್ಥಿವನಂದನಃ |
ಆಚಷ್ಟ ಭರತಃ ಸರ್ವಂ ಮಾತ್ರೇ ರಾಜೀವಲೋಚನಃ || 2.72.7 ||

ಅದ್ಯ ಮೇ ಸಪ್ತಮೀ ರಾತ್ರಿಶ್ಚ ತಸ್ಯಾರ್ಯಕವೇಶ್ಮನಃ |
ಅಂಬಾಯಾಃ ಕುಶಲೀ ತಾತೋ ಯುಧಾಜಿನ್ಮಾತುಲಶ್ಚ ಮೇ || 2.72.8 ||

ಯನ್ಮೇ ಧನಂ ಚ ರತ್ನಂ ಚ ದದೌ ರಾಜಾ ಪರಂತಪಃ |
ಪರಿಶ್ರಾಂತಂ ಪಥ್ಯಭವತ್ ತತೋಽಹಂ ಪೂರ್ವಮಾಗತಃ || 2.72.9 ||

ರಾಜವಾಕ್ಯಹರೈರ್ದೂತೈಸ್ತ್ವರ್ಯಮಾಣೋಽಹಮಾಗತಃ |
ಯದಹಂ ಪ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತದಂಬಾ ವಕ್ತುಮರ್ಹತಿ || 2.72.10 ||

ಶೂನ್ಯೋಽಯಂ ಶಯನೀಯಸ್ತೇ ಪರ್ಯಂಕೋ ಹೇಮಭೂಷಿತಃ |
ನ ಚಾಯಮಿಕ್ಷ್ವಾಕುಜನಃ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಃ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಮೇ || 2.72.11 ||

ರಾಜಾ ಭವತಿ ಭೂಯಿಷ್ಠಮಿಹಾಂಬಾಯಾ ನಿವೇಶನೇ |
ತಮಹಂ ನಾದ್ಯ ಪಶ್ಯಾಮಿ ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛನ್ನಿಹಾಗತಃ || 2.72.12 ||

ಪಿತುರ್ಗ್ರಹೀಷ್ಯೇ ಪಾದೌ ಚ ತಂ ಮಮಾಖ್ಯಾಹಿ ಪೃಚ್ಛತಃ |
ಆಹೋಸ್ವಿದಂಬಾಜ್ಯೇಷ್ಠಾಯಾಃ ಕೌಸಲ್ಯಾಯಾ ನಿವೇಶನೇ || 2.72.13 ||

ತಂ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ ಕೈಕೇಯೀ ಪ್ರಿಯವದ್ ಘೋರಮಪ್ರಿಯಂ |
ಅಜಾನಂತಂ ಪ್ರಜಾನಂತೀ ರಾಜ್ಯಲೋಭೇನ ಮೋಹಿತಾ || 2.72.14 ||

ಯಾ ಗತಿಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತಾಂ ಗತಿಂ ತೇ ಪಿತಾ ಗತಃ |
ರಾಜಾ ಮಹಾತ್ಮಾ ತೇಜಸ್ವೀ ಯಾಯಜೂಕಃ ಸತಾಂ ಗತಿಃ || 2.72.15 ||

ತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾ ಭರತೋ ವಾಕ್ಯಂ ಧರ್ಮಾಭಿಜನವಾಂಛುಚಿಃ |
ಪಪಾತ ಸಹಸಾ ಭೂಮೌ ಪಿತೃಶೋಕಬಲಾರ್ದಿತಃ || 2.72.16 ||

ಹಾ ಹತೋಽಸ್ಮೀತಿ ಕೃಪಣಾಂ ದೀನಾಂ ವಾಚಮುದೀರಯನ್ |
ನಿಪಪಾತ ಮಹಾಬಾಹುರ್ಬಾಹೂ ವಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ವೀರ್ಯವಾನ್ || 2.72.17 ||

ತತಃ ಶೋಕೇನ ಸಂವೀತಃ ಪಿತುರ್ಮರಣದುಃಖಿತಃ |
ವಿಲಲಾಪ ಮಹಾತೇಜಾ ಭ್ರಾಂತಾಕುಲಿತಚೇತನಃ || 2.72.18 ||

ಏತತ್ ಸುರುಚಿರಂ ಭಾತಿ ಪಿತುರ್ಮೇ ಶಯನಂ ಪುರಾ |
ಶಶಿನೇವಾಮಲಂ ರಾತ್ರೌ ಗಗನಂ ತೋಯದಾತ್ಮಯೇ || 2.72.19 ||

ತದಿದಂ ನ ವಿಭಾತ್ಯದ್ಯ ವಿಹೀನಂ ತೇನ ಧೀಮತಾ |
ವ್ಯೋಮೇವ ಶಶಿನಾ ಹೀನಮಪ್ಯುಷ್ಮ ಇವ ಸಾಗರಃ || 2.72.20 ||

ಬಾಷ್ಟಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಕಂಠೇನ ಸ್ವಾತ್ಮನಾ ಪರಿಪೀಡಿತಃ |
ಪ್ರಚ್ಛಾದ್ಯ ವದನಂ ಶ್ರೀಮದ್ ವಸ್ತ್ರೇಣ ಜಯತಾಂ ವರಃ || 2.72.21 ||

ತಮಾರ್ತಂ ದೇವಸಂಕಾಶಂ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಪತಿತಂ ಭುವಿ |
ನಿಕೃತ್ತಮಿವ ಸಾಲಸ್ಯ ಸ್ಕಂಧಂ ಪರಶುನಾ ವನೇ || 2.72.22 ||

ಮಾತಾ ಮಾತಂಗಸಂಕಾಶಂ ಚಂದ್ರಾರ್ಕಸದೃಶಂ ಸುತಂ |
ಉತ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ ಶೋಕಾರ್ತಂ ವಚನಂ ಚೇದಮಬ್ರವೀತ್ || 2.72.23 ||

ಉತ್ತಿಷ್ಠೋತ್ತಿಷ್ಠ ಕಿಂ ಶೇಷೇ ರಾಜನ್ನತ್ರ ಮಹಾಯಶಃ |
ತ್ವದ್ವಿಧಾ ನಹಿ ಶೋಚಂತಿ ಸಂತಃ ಸದಸಿ ಸಮೃತಾಃ || 2.72.24 ||

ದಾನಯಜ್ಞಾಧಿಕಾರಾ ಹಿ ಶೀಲಶ್ರುತಿತಪೋನುಗಾ |
ಬುದ್ಧಿಸ್ತೇ ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನ ಪ್ರಭೇವಾರ್ಕಸ್ಯ ಮಂದಿರೇ || 2.72.25 ||

ಸ ರುದಿತ್ವಾ ಚಿರಂ ಕಾಲಂ ಭೂಮೌ ಪರಿವಿವೃತ್ಯ ಚ |
ಜನನೀಂ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚೇದಂ ಶೋಕೈರ್ಬಹುಭಿರಾವೃತಃ || 2.72.26 ||

ಅಭಿಷೇಕ್ಷ್ಯತಿ ರಾಮಂ ತು ರಾಜಾ ಯಜ್ಞಂ ನು ಯಕ್ಷ್ಯತೇ |
ಇತ್ಯಹಂ ಕೃತಸಂಕಲ್ಪೋ ಹೃಷ್ಟೋ ಯಾತ್ರಾಮಯಾಸಿಷಂ || 2.72.27 ||

ತದಿದಂ ಹೃನ್ಯಥಾಭೂತಂ ವ್ಯವದೀರ್ಣಂ ಮನೋ ಮಮ |
ಪಿತರಂ ಯೋ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಹಿತೇ ರತಂ || 2.72.28 ||

ಅಂಬ ಕೇನಾತ್ಯಗಾದ್ ರಾಜಾ ವ್ಯಾಧಿನಾ ಮಯ್ಯನಾಗತೇ |
ಧನ್ಯಾ ರಾಮಾದಯಃ ಸರ್ವೇ ಯೈಃ ಪಿತಾ ಸಂಸ್ಕೃತಃ ಸ್ವಯಂ || 2.72.29 ||

ನ ನೂನಂ ಮಾಂ ಮಹಾರಾಜಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಜಾನಾತಿ ಕೀರ್ತಿಮಾನ್ |
ಉಪಜಿಘ್ರೇತ್ ತು ಮಾಂ ಮೂರ್ಛಿತಾತಃ ಸನ್ನಾಮ್ಯ ಸತ್ವರಂ || 2.72.30 ||

ಕ್ಷ ಸ ಪಾಣಿಃ ಸುಖಸ್ವರ್ಶಸ್ತಾತಸ್ಯಾಕ್ಷಿಷ್ಟಕರ್ಮಣಃ |
ಯೋ ಹಿ ಮಾಂ ರಜಸಾ ಧ್ವಸ್ತಮಭೀಕ್ಷ್ಣಂ ಪರಿಮಾರ್ಜತಿ || 2.72.31 ||

ಯೋ ಮೇ ಭ್ರಾತಾ ಪಿತಾ ಬಂಧುರ್ಯಸ್ಯ ದಾಸೋಽಸ್ಮಿ ಸಮ್ಮತಃ |
ತಸ್ಯ ಮಾಂ ಶೀಘ್ರಮಾಖ್ಯಾಹಿ ರಾಮಸ್ಯಾಕ್ಷಿಷ್ಟಕರ್ಮಣಃ || 2.72.32 ||

ಪಿತಾ ಹಿ ಭವತಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ಧರ್ಮಮಾರ್ಯಸ್ಯ ಜಾನತಃ |
ತಸ್ಯ ಪಾದೌ ಗ್ರಹೀಷ್ಯಾಮಿ ಸ ಹೀದಾನೀಂ ಗತಿರ್ಮಮ || 2.72.33 ||

ಧರ್ಮವಿದ್ ಧರ್ಮಶೀಲಶ್ಚ ಮಹಾಭಾಗೋ ದೃಢವ್ರತಃ |
ಆರ್ಯೇ ಕಿಮಬ್ರವೀದ್ ರಾಜಾ ಪಿತಾ ಮೇ ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮಃ || 2.72.34 ||

ಪಶ್ಚಿಮಂ ಸಾಧುಸಂದೇಶಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಶ್ರೋತುಮಾತ್ಮನಃ |
ಇತಿ ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಯಥಾತತ್ತ್ವಂ ಕೈಕೇಯೀ ವಾಕ್ಯಮಬ್ರವೀತ್ || 2.72.35 ||

ರಾಮೇತಿ ರಾಜಾ ವಿಲಪನ್ ಹಾ ಸೀತೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣೇತಿ ಚ |
ಸ ಮಹಾತ್ಮಾ ಪರಂ ಲೋಕಂ ಗತೋ ಮತಿಮತಾಂ ವರಃ || 2.72.36 ||

ಇತೀಮಾಂ ಪಶ್ಚಿಮಾಂ ವಾಚಂ ವ್ಯಾಜಹಾರ ಪಿತಾ ತವ |
ಕಾಲಧರ್ಮಂ ಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಃ ಪಾಶೈರಿವ ಮಹಾಗಜಃ || 2.72.37 ||

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಾಸ್ತು ನರಾ ರಾಮಮಾಗತಂ ಸಹ ಸೀತಯಾ |
ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಚ ಮಹಾಬಾಹುಂ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಂತಿ ಪುನರಾಗತಂ || 2.72.38 ||

ತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾ ವಿಷಸಾದೈವ ದ್ವಿತೀಯಾಪ್ರಿಯಶಂಸನಾತ್ |
ವಿಷಣ್ಣವದನೋ ಭೂತ್ವಾ ಭೂಯಃ ಪಪ್ರಚ್ಛ ಮಾತರಂ || 2.72.39 ||

ಕ್ಷ ಚೇದಾನೀಂ ಸ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಕೌಸಲ್ಯಾನಂದವರ್ಧನಃ |
ಲಕ್ಷ್ಮಣೇನ ಸಹ ಭ್ರಾತ್ರಾ ಸೀತಯಾ ಚ ಸಮಾಗತಃ || 2.72.40 ||

ತಥಾ ಪೃಷ್ಠಾ ಯಥಾನ್ಯಾಯಮಾಖ್ಯಾತುಮುಪಚಕ್ರಮೇ |
ಮಾತಾಸ್ಯ ಯುಗಪದ್ವಾಕ್ಯಂ ವಿಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಿಯಶಂಸಯಾ || 2.72.41 ||

ಸ ಹಿ ರಾಜಸುತಃ ಪುತ್ರ ಚೇರವಾಸಾ ಮಹಾವನಂ |
ದಂಡಕಾನ್ ಸಹ ವೈದೇಹ್ಯಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾನುಚರೋ ಗತಃ || 2.72.42 ||

ತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾ ಭರತಸ್ತಸ್ಮೋ ಭ್ರಾತುಶ್ಚಾರಿತ್ರಶಂಕಯಾ |
ಸ್ವಸ್ಯ ವಂಶಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾತ್ ಪ್ರಷ್ಠುಂ ಸಮುಪಚಕ್ರಮೇ || 2.72.43 ||

ಕಚ್ಚಿನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧನಂ ಹೃತಂ ರಾಮೇಣ ಕಸ್ಯಚಿತ್ |
ಕಚ್ಚಿನ್ನಾಢ್ಯೋ ದರಿದ್ರೋ ವಾ ತೇನಾಪಾಪೋ ವಿಹಿಂಸಿತಃ || 2.72.44 ||

ಕಚ್ಚಿನ್ನ ಪರದಾರಾನ್ ವಾ ರಾಜಪುತ್ರೋಽಭಿಮನ್ಯತೇ |
ಕಸ್ಮಾತ್ ಸ ದಂಡಕಾರಣ್ಯೇ ಭ್ರಾತಾ ರಾಮೋ ವಿವಾಸಿತಃ || 2.72.45 ||

ಅಥಾಸ್ಯ ಚಪಲಾ ಮಾತಾ ತತ್ ಸ್ವಕರ್ಮ ಯಥಾತಥಂ |
ತೇನೈವ ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಭಾವೇನ ವ್ಯಾಹರ್ತುಮುಪಚಕ್ರಮೇ || 2.72.46 ||

ಏವಮುಕ್ತಾ ತು ಕೈಕೇಯೀ ಭರತೇನ ಮಹಾತ್ಮನಾ |
ಉವಾಚ ವಚನಂ ಹೃಷ್ಣಾ ವೃಥಾಪಂಡಿತಮಾನಿನೀ || 2.72.47 ||

ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧನಂ ಕಿಂಚಿದ್ಧೃತಂ ರಾಮೇಣ ಕಸ್ಯಚಿತ್ |
ಕಶ್ಚಿನ್ನಾಢ್ಯೋ ದರಿದ್ರೋ ವಾ ತೇನಾಪಾಪೋ ವಿಹಿಂಸಿತಃ |
ನ ರಾಮಃ ಪರದಾರಾನ್ ಸ ಚಕ್ಷುರ್ಭ್ಯಾಮಪಿ ಪಶ್ಯತಿ || 2.72.48 ||

ಮಯಾ ತು ಪುತ್ರ ಶ್ರುತ್ವೈವ ರಾಮಸ್ಯೇಹಾಭಿಷೇಚನಂ |
ಯಾಚಿತಸ್ತೇ ಪಿತಾ ರಾಜ್ಯಂ ರಾಮಸ್ಯ ಚ ವಿವಾಸನಂ || 2.72.49 ||

ಸ ಸ್ವವೃತ್ತಿಂ ಸಮಾಸ್ಥಾಯ ಪಿತಾ ತೇ ತತ್ ತಥಾಕರೋತ್ |
ರಾಮಸ್ತು ಸಹಸೌಮಿತ್ರಿಃ ಪ್ರೇಷಿತಃ ಸಹ ಸೀತಯಾ || 2.72.50 ||

ತಮಪಶ್ಯನ್ ಪ್ರಿಯಂ ಪುತ್ರಂ ಮಹೀಪಾಲೋ ಮಹಾಯಶಾಃ |
ಪುತ್ರಶೋಕಪರಿದ್ಯೂನಃ ಪಂಚತ್ವಮುಪಪೇದಿವಾನ್ || 2.72.51 ||

ತ್ವಯಾ ತ್ವಿದಾನೀಂ ಧರ್ಮಜ್ಞ ರಾಜತ್ವಮವಲಂಬ್ಯತಾಂ |
ತ್ವತ್ಕೃತೇ ಹಿ ಮಯಾ ಸರ್ವಮಿದಮೇವಂವಿಧಂ ಕೃತಂ || 2.72.52 ||

ಮಾ ಶೋಕಂ ಮಾ ಚ ಸಂತಾಪಂ ಧೈರ್ಯಮಾಶ್ರಯ ಪುತ್ರಕ |
ತ್ವದಧೀನಾ ಹಿ ನಗರೀ ರಾಜ್ಯಂ ಚೈತದನಾಮಯಂ || 2.72.53 ||

ತತ್ ಪುತ್ರ ಶೀಘ್ರಂ ವಿಧಿನಾ ವಿಧಿಜ್ಞೈಃ -
ವರ್ಸಿಷ್ಠಮುಖ್ಯೈಃ ಸಹಿತೋ ದ್ವಿಜೇಂದ್ರೈಃ |
ಸಂಕಾಲ್ಯ ರಾಜಾನಮದೀನಸತ್ತ್ವ -
ಮಾತ್ಮಾನಮುರ್ವ್ಯಾಮಭಿಷೇಚಯಸ್ವ || 2.72.54 ||

|| ಇತ್ಯಾರ್ಷೇ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣೇ ವಾಲ್ಮೀಕೀಯೇ ಆದಿಕಾವ್ಯೇ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡೇ ದ್ವಿಸಪ್ತತಿತಮಃ ಸರ್ಗಃ ||